

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

58-2

BRNO 2017

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 58
Volume 58

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady Head of editorial board	Pavel Kouřil
Redakční rada Editorial board	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor Editor in chief	Petr Škrdla
Výkonná redakce Assistant Editors	Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela
Technická redakce, sazba Executive Editors, Typography	Azu design, s. r. o.
Software Software	Adobe InDesign CC
Fotografie na obálce	Stříbrný prsten s kuželovitým butonem zdobený granulací, 9. století. Mikulčice, 3. kostel, hrob 454 (obr. 12, str. 41).
Cover Photography	The silver ring with conical button decorated with granulation, 9 th century. Mikulčice, 3 rd church, grave no. 454 (fig. 12, pg. no. 41).
Adresa redakce Address	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk Print	Azu design, s. r. o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2017
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2017 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

Literatura

Hromek, M., Zajíček, Z., Janoudová, J., Chloupek, A. 1987: *750 let Ochoz u Brna*. Ochoz: MNV Ochoz u Brna.

Resumé

Ochoz (Bez. Brno-venkov), „Pod Hádkem“. Neuzeit. Brücke. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. BĚLIDLA, OKR. OLOMOUC)

„Jeremenkova“, parc. č. 99/1. Novověk. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Během rekonstrukce železniční stanice v Olomouci byly dne 22. února roku 2016 v liniovém výkopu zachyceny lidské kosterní pozůstatky. Místo nálezů bylo ztotožněno s místem bývalého novověkého hřbitova. Archeologické centrum Olomouc zde provedlo záchraný archeologický výzkum, v průběhu kterého se podařilo zachytit celkem 14 pohřbů, a to 8 pohřbů (z toho 7 primárních a 1 sekundární pohřeb) uložených v hrobových jamách (H1 až H6) a 6 sekundárních pohřbů uložených ve struktuře, která byla označena jako objekt 1. V případě hrobu H4 a H6 se jednalo o primární dvojpořby – v době pohřbu byla do hrobové jámy uložena současně těla dvou zemřelých. Dále v hrobových jamách H1 a H2 byly dokumentovány stopy dřev s velkou pravděpodobností pocházející z rakví. Ve výplni hrobů H1, H2, H4, H5 a H6 se nacházely stopy vyvápění jejich jam. Těla v rámci primárních pohřbů byla uložena v natažené poloze na zádech. Jejich orientace byla následující, směr jihozápad-severovýchod byl zjištěn u pohřbů 806 (H1) a 807 (H2), směr západ-východ u pohřbů 810 (H4), 811 (H5), 812 a 813 (oba H6). V případě dvojpořby uloženého v hrobě H4 byly pohřby uloženy v opačné orientaci (pohřeb 809 vykazoval orientaci východ-západ), u hrobu H6 se orientace těl souběžně pohřbených těl shodovala. Způsob uložení primárních pohřbů odpovídá zásadám křesťanského pohřebního ritu. Výskyt sekundárních pohřbů pak reflektuje situace, jež jsou dokumentovány v rámci výzkumů středověkých i novověkých hřbitovů. Interpretaci odpovídá jak doložené vápenné jamy, tak i nález obou dvojpořbů.

Pro sledované období jsou již známa pravidla pohřbívání, která vešla v platnost v rámci reformy císaře Josefa II během poslední čtvrtiny 18. století. Hroby tak měly být hluboké šest stop a čtyři stopy široké, tělo zašité v pytli mělo být vloženo do hrobu, poprášeno nehašeným vápnem a hrob měl být ještě téhož dne zasypán. Historické prameny tak poskytly odpověď

na důvod přítomnosti stop vápna ve výplni hrobových jam. Přinesly i vysvětlení pro přítomnost dvojpořbů. Od 80. let 18. století se totiž pod vlivem úsporných nařízení císaře Josefa II. stávalo, že bylo-li na hřbitov dopraveno více mrtvol společně, mohly být uloženy do jednoho hrobu. Do hromadných hrobů byli již dříve pohřbíváni chudí obyvatelé, kteří buď již příbuzné neměli, anebo pozůstali neměli finance na zaplacení samostatného hrobu. Přestože bylo v 18. století vydáno nařízení pohřbívát chudé zdarma, stávalo se, že zemřelý ležel několik dní v marnici, než zemřel bohatší člověk, s nímž byl pak zároveň uložen do hrobu.

Samotné místo nálezů lze pak spojit s historicky doloženým hřbitovem Na Špici, který se v této lokalitě nacházel v průběhu poslední čtvrtiny 18. až do poloviny 19. století. Pohřbívání se na tomto místě začalo s rokem 1785. Ovšem již v říjnu roku 1842 uznalo generální ředitelství státních drah potřebu rozšířit stávající železnici, rozsah změn by pak zasáhl i prostor hřbitova. Roku 1851 také samotný farní úřad u sv. Václava žádá o přemístění hřbitova, a to zejména z kapacitních důvodů. Farnost jednak přijímala od roku 1846 zemřelé z přifařené městské nemocnice sídlící v bývalém minoritském klášteře sv. Jakuba (dnešní ulice Křížkovského). A dále hřbitov Na Špici sloužil v nouzových dobách k ukládání těl zemřelých během velkých epidemií cholery z let 1805, 1809 a 1814. Tento funerální prostor byl s konečnou platností zrušen 13. srpna 1852, poslední pohřeb se však uskutečnil ještě 12. října 1853.

Lukáš Šín, Jakub Vrána

Literatura

Burian, V. 1992: Osudy tělesných pozůstatků olomouckého biskupa Františka kardinála z Ditrichštejna. *Vlastivědný věstník moravský* 44, 330–343.

Fiala, J. et al. 2009: Pevnostní město. In: J. Schulz (ed.): *Dějiny Olomouce I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 479–548.

Králíková, M. 2007: *Pohřební ritus 16.–18. století na území střední Evropy (antropologicko-archeologická studie)*. Panoráma antropologie biologické – sociální – kulturní. Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných oborů“ 35. Brno: Nadace Universitas, Akademické nakladatelství CERM.

Kšír, J. 1964: Staré olomoucké špitály a jejich situování. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 118, 1–15.

Spáčil, V. 2001: Z minulosti olomouckých hřbitovů. In: J. Bláha, B. Kolář, V. Spáčil, M. Tichák (eds.): *Olomoucké hřbitovy a kolumbária*. Olomouc: Memoria, 7–41.

Resumé

Olomouc (Kat. Bělidla), Bez. Olomouc. Neuzeit. Gräberfeld. Friedhof. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. KLÁŠTERNÍ HRADISKO, OKR. OLOMOUC)

Sušilovo náměstí č. o. 5, č. p. 6, p. č. 1/1, 10/1, 129/6; ulice U Hradiska, p. č. 58/3. Raný středověk, vrcholný středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

Lokalizace: linie mezi body: A) X=1120028.03, Y=545943.13; B) X=1120022.08, Y=545942.16; C) X=1120011.8, Y=545998.21; D) X=1120017.776, Y=545999; E) X=1120013.79, Y=546030.75; F) X=1120027.02, Y=546032.34; okolí bodu G) X=1120064.85, Y=545938.41 (S-JTSK).

V březnu až červnu 2016 probíhaly archeologické dohledy v průběhu rekonstrukce raně barokního letního refektáře pro potřeby vojenské nemocnice Olomouc – zařízení jednotky dětské následné intenzivní péče. Nejvíce poznatků bylo získáno během výkopových prací pro dešťové svody a elektrické kabely (obr. 33, linie výkopů mezi body A a D) a dále pro drenáže a trativody (obr. 33, linie výkopů mezi body A, B, C, D, E a F).

Letní refektář byl vybudován roku 1694 uprostřed bývalé konventní zahrady, jejíž počátek sice není z historického hlediska dosud zcela vyjasněn, avšak je kladen do období opata Bedřicha Sedlecia (1666–1671; cf. Mlčák 2008, 18). Z hlediska poznání novověkých terénních úprav právě pro tuto zahradu, byly důležité větve výkopů mezi body B-C, C-D a částečně též D-E, kdy situace profilu výkopu téměř jednotně odpovídala zdokumentovanému profilu P4 (obr. 34). Na jílovitém geologickém podloží, jež je označeno jako k. 111, a které se zpravidla nacházelo v hloubce 1,40 až 1,50 m, nejčastěji spočívala druhotně uložená stavební suť (k. 130). Ta v některých případech obsahovala fragmenty vrcholně středověké keramiky a zlomky kachlů (obr. 35: 3, 6), jež s největší pravděpodobností pocházely z prostoru tehdy rekonstruované premonstrátské kanonie. Raně novověkou manipulací s touto suti dokládá okraj vnitřně zeleně glazovaného hrnku (obr. 35: 1) a okraj glazovaného talíře (obr. 35: 2). Na tuto stavební suť nasedala přemístěná ornice střední hnědé barvy, ale již bez jakýchkoli nálezů (k. 129). Zbylé uložení pak měly charakter mohutných, převážně šterkovitých dorovnávek terénu, jež byly téměř recentního stáří. Ohledně stavební suti k. 130 lze vyslovit předpoklad, že pod ornici měla zajišťovat dostatek vlhkosti potřebné k pěstování zahradních rostlin. Že výše uvedená terénní úprava, zjištěná

na převážné části parcely 129/6, měla prakticky jednotný charakter, dokládala i linie výkopů mezi body A a D. Ta byla hluboká cca 1,0 m a nikde v ní nebylo dosaženo intaktního geologického podloží, zato báze výkopu téměř všude zasáhla výše popsané uložení orničního charakteru, odpovídající k. 129 profilu P4.

V blízkosti bodu E (obr. 33, vyšrafovaná část výkopu) byla bohužel archeologická situace většinou porušena recentními zásahy (např. betonové těleso septiku), avšak v místě profilu P10, již na ulici U Hradiska, se v délce více jako 3 m zdařilo zdokumentovat část raně středověkého výkopu k. 500, zřejmě příkopu, jehož dna nebylo dosaženo ani v hloubce přesahující 2,0 m pod stávajícím povrchem. Z výplně tohoto objektu, zvláště z uložení k. 172, byly získány fragmenty keramiky datovatelné do konce 12. století (obr. 35: 5), případně průběhu 1. poloviny 13. století (obr. 35: 4). Opomenout nelze ani výkop k. 501, který by mohl být palisádovým žlabem. O několik metrů dále směrem k bodu F, se intaktní geologické podloží nacházelo v hloubce již jen 1,0 m a z půdního typu byly získány drobné zlomky blíže nedatovatelné pravěké keramiky. Z hlediska výskytu raně středověké keramiky je důležitá i situace v okolí bodu G, kde v tomto místě, v hloubce cca 1,0 m, bylo v jiné větvi výkopů dosaženo povrchu kulturních vrstev. Situace však nemohla být z technických důvodů lépe prozkoumána.

Poněkud nejasná je i funkce základové zdi k. 901 poblíž bodu B, která vedla ve směru JZ-SV. Byla postavena z lomového kamene (velké kameny a bloky) pojeného poměrně kvalitní vápennou maltou, nahodile s obsahem fragmentů nízkých čtvercových cihlovitých dlaždic. Její báze se nacházela v hloubce 1,50 m pod stávajícím povrchem, na úrovni intaktního geologického podloží, přičemž na jižním profilu měla šířku 1,60 m.

*Hana Dehnerová, Karel Faltýnek,
Pavel Šlězár, Petr Večeřa*

Literatura

Mlčák, L. 2008: *Stavebně historický průzkum konventní zahrady bývalé premonstrátské kanonie na Hradisku u Olomouce (Vojenská nemocnice Olomouc).* Rkp. nálezové zprávy č. 8177. Uloženo: Knihovna Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Olomouci.

Resumé

Olomouc (Kataster Klášterní Hradisko, Bez. Olomouc), Sušilovo Platz Nr. 5, Parzellen Nr. 1/1, 10/1, 129/6, U Hradiska Straße, Parzellen Nr. 58/3. Frühmittelalter, Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.